

DOI: <https://doi.org/10.54937/ssf.2025.24.5.51-61>

Príležitosti pre pedagogickú prax v oblasti výtvarnej edukácie v Centre umenia a kultúry PF UMB

Opportunities for Pedagogical Practice in the Field of Art Education at the Center for Art and Culture of PF UMB

Lenka Lipárová, Renáta Pondelíková

Abstract

The aim of this paper is to present new opportunities for pedagogical practice in the field of art education in the Centre of Art and Culture of PF UMB, which we are creating within the project KEGA 013UMB-424. We present findings that have the potential to improve the teaching of subjects oriented towards informal educational programs of an artistic nature for children of younger school age, in which students of Matej Bel University participate.

Keywords: Pedagogical practice. Plein air. Children's camp. Art activities. Informal education.

Úvod

V rámci projektu *KEGA 013UMB-424* je jedným z primárnych cieľov vytváranie nových príležitostí pre prax študentov v oblasti výtvarnej edukácie.

Hoci na Pedagogickej fakulte UMB v Banskej Bystrici v súčasnosti neponúkame študijný program učiteľstva výtvarnej výchovy, podieľame sa na príprave učiteľov pre primárny a predprimárny stupeň vzdelávania. Výtvarná výchova ako jeden z vyučovacích predmetov je dôležitá z hľadiska celostného rozvoja osobnosti dieťaťa a žiaka. Podľa Slavíka et al. (2013), ak má byť proces učenia účinný, musia si dieťa alebo žiak daný poznatok sami skonštruovať za použitia intelektuálnych nástrojov, ktoré im ponúkne kultúra prostredníctvom konkrétnych osôb (učiteľov) a ktoré sa môžu adaptovať a zdokonaľovať. Učiteľia by teda mali sprostredkovať poznatky takým spôsobom, aby si ich deti a žiaci mohli sami (re)konštruovať. Zároveň sa učia aj spôsobom myslenia a reflexie, ktoré sú potrebné k osvojovaniu poznatkov.

To platí aj pre získavanie didaktických spôsobilostí študentov a študentiek v rámci pedagogickej praxe. Stratégiou sprístupňovania reálnych kontaktov študentov s cieľovou skupinou detí (predškolského a mladšieho školského veku)

sa zaoberáme už od roku 2015 v nadväzujúcich projektoch KEGA¹, v rámci ktorých sme plánovali a realizovali podujatia v spolupráci s MŠ a ZŠ.

V tomto príspevku si kladieme za cieľ predstaviť aktuálne príležitosti, ktoré vytvárame pre pedagogickú prax študentov a študentiek nad rámec povinných pedagogických praxí zameraných na výtvarné činnosti. Záujem je veľký aj medzi študentmi a študentkami študijných programov, ako sú predškolská a elementárna pedagogika, vychovávateľstvo, sociálna práca, psychológia. Ako príklad uvádzame počty študentov a študentiek na predmete Keramika a tvorba z prírodných materiálov.

Tab. 1: Počty študentov na celouniverzitnom predmete Keramika a tvorba z prírodných materiálov

semester	počty zapísaných študentov	Z toho absolvovali	Mimo PF	Študijné programy Z toho z PF
LS 23/24:	64	57	8	PPGdb, PSdb, PYAdb, SPRdb, VVDMDdb, nUPP, xTVGE, xSaSA, Pravo 1, nGeAj
ZS 23/24:	54	47	14	PPGdb, PSdb, PYAdb, SPRdb, VVDMDdb, nUPP, xTVGE, xSaSA, xAjHi, Pravo 1, nGeAj
LS 22/23:	28	26	-	PPGdb, PSdb, PYAdb, SPRdb, VVDMDdb
ZS 22/23:	30	29	-	PPGdb, PSdb
spolu	176	159		

Predmet je postavený na praktickej realizácii výtvarných zadání, ktoré študenti a študentky dokumentujú a reflektujú cez elektronický kurz v LMS Moodle. Z tabuľky vyplýva, že o predmet je záujem. Ako hlavné dôvody študenti a študentky uvádzajú potrebu seberealizácie pri tvorení, záujem o tvorenie a priestor pre psychohygienu.

¹ KEGA 003UMB-4/2019 Stratégie vo výtvarnej edukácii 2 – kontinuita a rozvoj didaktických kompetencií študentov v študijných programoch PF UMB (2019 – 2021), KEGA 036UMB-4/2015 Stratégie vo výtvarnej edukácii. Tvorba nových modelov a študijných materiálov pre študijné odbory (2015 – 2017) – vedúci riešiteľ L. Lipárová.

Na PF UMB v Banskej Bystrici sme preto postupne zaviedli výberové predmety, ktoré poskytujú príležitosti pre pedagogickú prax nad rámec povinných praxí a sú špecifické zameraním na výtvarné aktivity:

- Detský tábor v praxi 1, 2,
- Výtvarný ateliér 1, 2 (celouniverzitný predmet),
- Keramika a tvorba z prírodných materiálov 1, 2 (celouniverzitný predmet).

Predmety poskytujú študentom a študentkám priestor pre získanie skúseností s pedagogickou prácou s deťmi v rámci týchto podujatí:

- **Detský plenér – týždenný program pre deti mladšieho školského veku** – realizované v roku 2024 v dvoch termínoch, (zapojených 7 študentiek). 6. – 13. júl 2024 – pobytový tábor Selce-Čachovo, na tábore boli ako účastníci deti zo slovenských rodín v Poľsku (kofinancovanie ubytovania a stravy – Úrad pre zahraničných Slovákov). V spolupráci s Úradom pre zahraničných Slovákov sme v roku 2023 organizovali pobytový tábor pre deti z Ukrajiny, v roku 2024 – pre deti z Poľska. 19. 8. – 24. 8. 2024 – denný tábor v areáli PF.
- **Kružok Keramiky a tvorby z prírodných materiálov v modelovni PF UMB.**
- **Kružok Tvorivý skicár** v obci Medzibrod. V ZŠ Pod Hôrkami bol ponúknutý pilotný program v mesiacoch apríl-jún 2024, zistili sme veľký záujem detí, v školskom roku 2024/25 sme pristúpili ku komunikácii s obecným úradom vzhľadom na nedostatok priestorov v škole, preto sme žiadali o poskytnutie priestorov pre vybavenie špecializovanej učebne výtvarnej výchovy. Žiadosť bola schválená obecným zastupiteľstvom a od novembra bola pre danú aktivitu poskytnutá miestnosť v nevyužitom zdravotnom stredisku obce. K aktivite bola prizvaná študentka 2. ročníka predškolskej pedagogiky bakalárskeho stupňa z blízkej obce, ktorá prejavila schopnosti (ukončené vzdelanie ZUŠ výtvarný obor) aj záujem spracovať skúsenosť v bakalárskej práci.
- **Hodina v modelovni pre deti predškolského veku** prebieha pod vedením L. Lipárovej ako súčasť spolupráce s MŠ prof. Sáru (kontaktná osoba M. Vargová). Túto aktivitu realizujeme priebežne v priestoroch špecializovanej učebne na PF, termíny realizácie v roku 2024 6. 2. a 9. 2. plánované 12. 11. a 26. 11.
- **Periférne centrá** – letné workshopy pre verejnosť.

Zámerom je okrem poskytnutia priestoru na získanie novej skúsenosti aj pochopenie potrieb študentov a študentiek.

Metódy

V rámci reflexívne orientovanej výučby (Kasáčová, 2005) predmetov pravidelne zbierame spätnú väzbu od študentov, ktorí absolvujú výučbu s komponentom priamej praxe. Na zber dát využívame kombináciu metód:

- **diskusné fóra** v elektronickom kurze predmetu s otvorenými otázkami, ktoré sú poloverejné (komunita študentov v rámci predmetu vidí odpovede),
- **dotazníky** vytvorené v externých nástrojoch (anonymné aj neanonymné) obsahujúce otvorené otázky aj škálové položky.

Pre účely tohto príspevku sme sa zamerali na tie otázky dotazníka pre animátorky detského výtvarného tábora, ktoré reflektujú význam priamej skúsenosti študentov – najmä v kontexte učenia sa službou komunite (Service learning ako vzdelávací nástroj využívame od roku 2016), t. j. pri interakcii s deťmi. Prezentujeme výstupy, ktoré môžu slúžiť ako podklad pre ďalšie skvalitňovanie výučby zameranej na neformálne vzdelávacie programy výtvarného charakteru.

Dáta pochádzajú z autorského dotazníka kombinujúceho škálové a otvorené otázky. Respondentmi boli študenti zapojení do predmetu *Detský tábor v praxi* v roku 2024, realizovaného v dvoch formách: dennej a pobytovej. Celkový počet respondentov (7) zodpovedá počtu zapojených študentov v akademickom roku 2024/25.

Zameranie dotazníka a oblasti hodnotenia

Škálové otázky sa zameriavali na nasledujúce tematické oblasti:

1. Príprava a kompetencie animátorky:
 - Cítila som sa dostatočne pripravená na rolu animátorky v tábore.
 - Mala som dostatok príležitostí uplatniť svoje pedagogické znalosti.
 - Táto skúsenosť prispela k môjmu profesionálnemu rozvoju.
 - Táto skúsenosť mi pomohla lepšie pochopiť potreby detí v neformálnom vzdelávacom prostredí.
2. Podpora zo strany vyučujúcich a komunikácia v tíme:
 - Mala som dostatok podpory od vedúcich tábora.
 - Dokázala som efektívne spolupracovať s ostatnými animátorkami.
 - Mala som jasné informácie o mojich úlohách a zodpovednostiach.
3. Práca s deťmi a zvládanie situácií:
 - Dokázala som efektívne komunikovať s deťmi rôznych vekových skupín.
 - Podarilo sa mi úspešne zvládnuť náročné situácie s deťmi.
 - Cítila som sa schopná motivovať deti k účasti na aktivitách.

4. Tvorivosť a vedenie aktivít:

- Cítila som sa sebavedomá pri vedení výtvarných aktivít.
- Mala som dostatok príležitostí na kreativitu pri plánovaní aktivít.

5. Hodnotenie táborového programu a aktivít

- Aktivity v tábore boli vhodne navrhnuté pre vekové skupiny detí.
- Táborový program podporoval tvorivosť detí.
- Táborové aktivity podporovali rozvoj umeleckých zručností detí.

6. Atmosféra a sociálne prostredie

- Atmosféra v tábore podporovala pozitívne vzťahy medzi deťmi.

7. Organizácia a logistika tábora

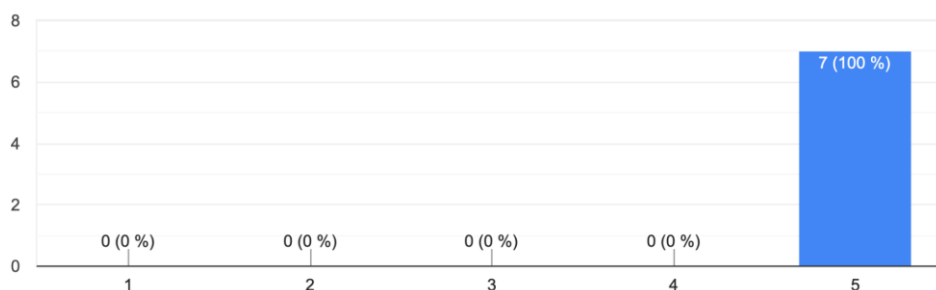
- Organizácia tábora bola efektívna a dobre zvládnutá.
- Denný harmonogram tábora bol vhodne nastavený.
- Materiály a pomôcky potrebné pre aktivity boli vždy k dispozícii.
- Priestory a vybavenie tábora boli vyhovujúce pre plánované aktivity.

Výsledky

Pravidelné získavanie spätnej väzby od študentov k realizovaným aktivitám predstavuje pre pedagóga cenný nástroj na zlepšovanie kvality výučby. Významný prínos má najmä kvalitatívna analýza otvorených odpovedí, ktorá napomáha objektivizácii subjektívnych skúseností účastníkov neformálneho vzdelávania. Hoci ide o menšiu vzorku respondentiek, dopĺňame kvalitatívne zistenia aj kvantitatívnym pohľadom, ktorý v nasledujúcich grafoch ilustruje hodnotenie skúseností v týchto oblastiach (1 = Úplne nesúhlasím 2 = Skôr nesúhlasím 3 = Ani nesúhlasím, ani súhlasím 4 = Skôr súhlasím 5 = Úplne súhlasím).

Táto skúsenosť prispela k môjmu profesionálnemu rozvoju.

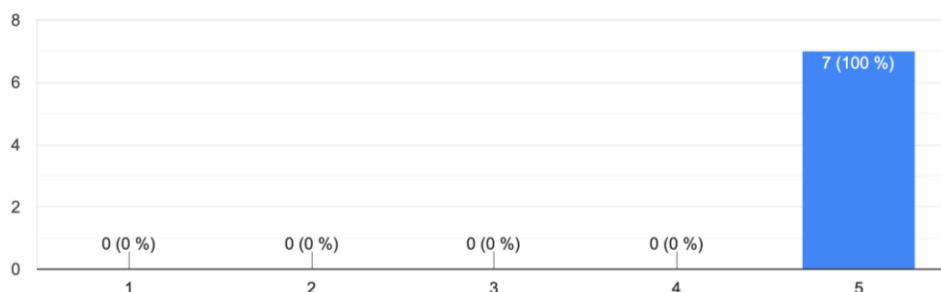
7 odpovedí

Graf 1: Hodnotenie významu pedagogickej skúsenosti z tábora detský plenér pre profesionálny rozvoj študenta (vlastné spracovanie)

Táto skúsenosť prispela k môjmu profesionálnemu rozvoju.

7 odpovedí

Graf 2: Hodnotenie významu pedagogickej skúsenosti z tábora detský plenér pre profesionálny rozvoj študenta (vlastné spracovanie)

Predchádzajúce dva grafy vypovedajú o pozitívnom hodnotení vlastnej skúsenosti z pedagogického pôsobenia v tábore pre svoj profesionálny rozvoj. Kvalitatívna analýza otvorených otázok dopĺňa obraz.

Na otvorenú otázku „Ako by ste zhodnotili plánovanie a prípravu tábora? Cítili ste sa dostatočne informovaní a pripravení pred začiatkom tábora?“ odpovedali študentky kladne: „Pred začiatkom tábora sme dostali základné informácie o programe, zodpovednostiach a deťoch, takže som sa cítila dostatočne pripravená na svoju úlohu animátorky. Mali sme niekoľko stretnutí, kde nám boli vysvetlené rôzne techniky, aby sme aj my vedeli pomôcť deťom pri tvorbe. Aj keď niektoré detaily sa ešte doladzovali počas prvých dní tábora, celková príprava bola dobre zvládnutá.“

Študentky sa cítili dostatočne informované a zhodnotili prípravu ako dostačujúcu a „veľmi príjemne odprezentovanú“.

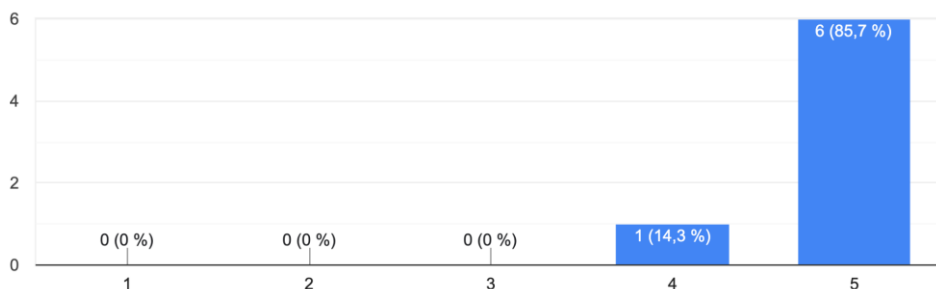
Na otvorenú otázku „Čo považujete za najväčší úspech počas vášho pôsobenia v tábore?“ odpovedalo 7 študentiek. Zhrnutie:

1. Osobný a profesionálny rozvoj: študentky považujú za úspech vlastný osobný rast, zlepšenie komunikácie a schopnosť odbúravať stres: „Stále som sa utvrdila iba v tom, že to chcem robiť.“
2. Zlepšenie jazykových schopností (detí, ale aj vlastných): Učenie sa nových jazykov, ako slovenčiny pre poľské deti a poľštiny pre študentky, bolo považované za cenný úspech;
3. Komunikácia v tíme: pochválili zabezpečenie efektívnej komunikácie medzi členmi tímu, najmä v prípade jazykovej bariéry. Jej hladký priebeh je považovaný za významný úspech;
4. Tímová práca: študentky pozitívne hodnotili spoluprácu na programe a aktivity ako tvorby tímového loga, ktoré viedli k rozvoju spolupráce aj medzi deťmi;
5. Vzťahy a integrácia: ocenili nadviazanie dobrých vzťahov s deťmi a ich integráciu do kolektívu;
6. Bezpečnosť a spokojnosť detí: študentky zdôraznili aj fakt, že počas tábora sa nikto nezranil a deti odchádzali spokojné.

Odpovede ukazujú, že študentky vnímajú ako prínos kombináciu osobného rastu, vytváranie dobrých vzťahov, tímovej spolupráce a zvládnutia výziev, ako je jazyková bariéra.

Dokázala som efektívne spolupracovať s ostatnými animátorkami.

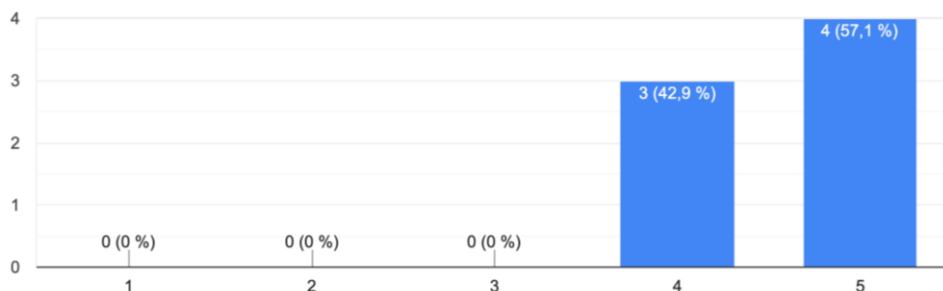
7 odpovedí

Graf 3: Sebahodnotenie študenta v oblasti komunikácie v tíme (vlastné spracovanie)

Podarilo sa mi úspešne zvládnuť náročné situácie s deťmi.

7 odpovedí

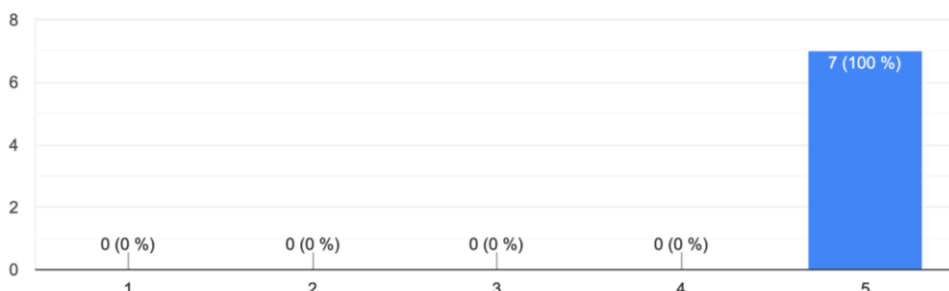

Graf 4: Sebahodnotenie študenta v oblasti práce s deťmi a zvládanie situácií (vlastné spracovanie)

Predchádzajúce dva grafy ukazujú pozitívne sebahodnotenie svojej schopnosti komunikovať a riešiť situácie. Kvalitatívna analýza otvorených otázok dopĺňa obraz. Na otázku: „Čo považujete za najväčší úspech počas vášho pôsobenia v tábore?“ odpovedala študentka: „... ako sme dokázali zabezpečiť relatívne bezproblémovú komunikáciu s deťmi, aj napriek tomu, že boli z Poľska a bola tam nejaká jazyková bariéra.“ Objavujú sa pozitívne hodnotenia komunikácie: „vedeli sme si všetko vykomunikovať a prípadne zlepšiť (každým dňom to bolo lepšie)“ aj kritickejšie: „Na začiatku tábora bola komunikácia medzi nami trochu chaotická. Postupom času sa to však výrazne zlepšilo, najmä vďaka pravidelným večerným stretnutiam, kde sme si spoločne prešli uplynulý deň a naplánovali nasledujúci. Tieto meetingy výrazne prispeli k lepšej koordinácii tímu.“

Táborový program podporoval tvorivosť detí.

7 odpovedí

Graf 5: Hodnotenie programu tábora detský plenér (vlastné spracovanie)

Veľmi pozitívne hodnotenie obsahovej stránky programu môžeme doložiť prehľadom aktivít, ktoré v reflexii spomenuli. Pýtali sme sa aj, ktoré výtvarné aktivity mali medzi deťmi najväčší úspech. Po každom turnuse sa pýtame študentov na najúspešnejšie aktivity. V roku 2024 hodnotili pozitívne:

Tvorivé a remeselné aktivity:

- **Modelovanie, macramé a plstenie** – tvorivé aktivity podporovali aj zručnosť a pracovné návyky detí, bezpečnosť, poriadok, ohľaduplnosť.
- **Kyanotypia, monotyp, tvorenie náramkov a grafika na tašky** podporovali kreativitu detí a uspokojovali potrebu mať vlastný výrobok.
- **Výroba papiera** bola ďalšou obľúbenou aktivitou s environmentálnou témou. Aj preto, že aktivity spojené s vodou sú v letných horúčavách veľmi príjemné.

Tanečné, hudobné a pohybové aktivity:

- **Tanečné ranné rozcvičky** pomohli vytvoriť dynamickú a zábavnú atmosféru.
- **Hudobný workshop** prekvapil možnosťou experimentovať so zvukmi rôznych nástrojov.

Deti sa tešili aj z aktivít, ktoré podporovali tímovú prácu a vzájomné vzťahy, ako podpisovanie tričiek alebo kreslenie vlajky.

Spätná väzba k predmetu Keramika a tvorba z prírodných materiálov – skúsenosti z krúžku s deťmi

Iným úspešným formátom aktivít pre deti, ktorý sa nám podarilo zaviesť na pravidelnej báze, sú krúžky pre deti zo základnej školy. Realizujeme ho aktuálne v dvoch skupinách pre dve základné školy (ZŠ u Filipa – 12 detí, ZŠ Chobotníčka 11 detí). Poskytli sme možnosť realizácie výberového predmetu **Keramika a tvorba z prírodných materiálov** študentom univerzity. Takto študenti a študentky získavajú prax pri organizovaní výtvarných aktivít v podmienkach

špecializovanej učebne prispôsobenej na priestorové vytváranie z rôznych výtvarných materiálov.

Vyhodnotili sme spätnú väzbu od študentiek a dospeli k týmto aspektom ich skúsenosti:

- skúsenosti s prácou s deťmi,
- vnímanie správania detí študentmi a individualizované hodnotenie,
- názory študentov na kvalitu organizácie krúžku.

Zistenia sú relevantné pre ďalšiu prácu s deťmi a organizovanie aktivít.

Skúsenosti s prácou s deťmi

Tento typ odpovedí sa zameriava na všeobecné skúsenosti pri práci s deťmi, či už pozitívne, negatívne alebo náročné momenty. **Pozitívne skúsenosti:** Deti sú šikovné, ochotné pracovať, zaujaté aktivitami, je cítiť kreativitu, snahu, a často aj ochota pomáhať. *Príklad: "Deti boli väčšinou šikovné, snažili sa robiť, čo im bolo povedané.", "Deti sa inšpirovali navzájom a veľmi sa tešili, že sa učili pracovať s hlinou."* **Výzvy a náročnosti:** Práca s viacerými deťmi naraz môže byť náročná, deti majú rôzne potreby a temperamenty, čo môže viesť k problémom so sústredením alebo správaním. *Príklad: "Občas bolo ťažké uklidniť Mirku."*

Vnímanie správania detí a individualizované hodnotenie

Jednou z úloh študentov na krúžku bolo všímať si detaily správania detí pri tvorivých a pracovných činnostiach a učiť sa poskytnúť individualizované hodnotenie. Preto hodnotili vždy dve deti, ktoré neporovnávali. Ich úlohou bolo pomenovať pozitívne aspekty správania detí na krúžku a uvedomiť si aj tie aspekty v ktorých sa dieťa môže posunúť.

Pozitívne aspekty správania: Deti, ktoré sa sústredili na prácu, pomáhali iným, prejavovali kreativitu a motiváciu. *Príklad: "Adelka je veľmi milá a rozumná, vždy pracovala potichu a pekne." alebo "Olivka a Adelka sa snažili pomáhať aj ostatným."* **Ťažkosti pri adaptácii na prácu v skupine:** Deti, ktoré mali problémy so sústredením, správaním alebo ich chovanie bolo náročné na zvládanie. *Príklad: "Vilko mal niekedy nepekne správanie voči bratovi." "Bolo pre ňu náročné sústrediť sa na jednu vec."*

Názory študentov a študentiek na kvalitu organizácie krúžku

Na základe vlastných skúseností, ktoré si medzi sebou porovnali, si študentky uvedomili:

- **potrebu dobrej organizácie** pri presune detí zo školy po vyučovaní (zobrať len zapísané deti, evidovať dochádzku, kontrolovať deti pri presune a prezliekaní v šatni), *"Zistila som, aké náročné môže byť pracovať s viacerými deťmi naraz."*

- **pokrok detí v zručnostiach úpravy pracovného prostredia,**
- **individuálne rozdiely** v tvorivých potrebách detí a efekt otvorenosti zadani, ktorý má na motiváciu veľký vplyv. *"Fascinovalo ma, ako deti dokážu spolupracovať a inšpirovať sa."*

Diskusia

Odpovede študentiek možno zhrnúť do niekoľkých kategórií, ktoré zohľadňujú rôzne aspekty ich skúseností a názorov na prácu s deťmi v rámci keramického krúžku. Identifikovali sme tieto hlavné kategórie:

Kreativita detí a zábava: viaceré študentky vyjadrili obdiv k tvorivosti detí, ktoré sa rady zapájali do tvorby a neustále prekvapovali svojimi nápadmi. Jedna študentka zaznamenala, že deti mali niekedy viac skúseností ako študenti.

Zábavné a vzdelávacie prostredie: študentky vnímali krúžok ako skvelú príležitosť na zlepšenie svojich pedagogických schopností. Jedna študentka zdôraznila význam predprípravy do budúcej profesie, kde mohla deti naučiť základné kroky pri práci s hlinou a zároveň si na krúžku užívať „detský pohľad na svet“. Viaceré študentky sa zhodli, že čas v modelovni veľmi rýchlo ubehol. Mnoho študentiek navrhlo, aby sa čas krúžku predĺžil, aby deti mali viac času na dokončenie svojich výrobkov a študentky sa stihli viac venovať tvoreniu. Tiež navrhli zníženie počtu študentov a študentiek v skupine. Niektoré študentky by ocenili viac miest na sedenie. Viaceré si uvedomujú potrebu prispôsobenia spôsobu komunikácie s deťmi.

Obohatenie o praktické skúsenosti: Väčšina študentiek hodnotí prácu s deťmi ako veľmi obohacujúcu a prínosnú z hľadiska budúcej praxe. Získali praktické skúsenosti, ktoré môžu využiť v pedagogických alebo výtvarných aktivitách. Mnohé odpovede vyjadrujú spokojnosť s tým, že mohli pomáhať deťom pri tvorbe a sledovať ich pokroky.

Záver

Väčšina študentov a študentiek hodnotí prácu s deťmi ako veľmi pozitívnu, obohacujúcu a príjemnú skúsenosť. Vnímajú kreativitu detí a uvedomujú si praktické skúsenosti, ktoré im pomôžu v budúcej pedagogickej praxi.

Bibliografia

- Slavík, J. et al. (2013). *Tvorba jako způsob poznávání*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 538 s. ISBN 978-80-246-2335-1.
- Kasáčová, B. (2005) *Reflexívna výučba a reflexia v učiteľskej príprave*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 211 s. ISBN 80-8083-046-0.

Príspevok vznikol ako súčasť riešenia projektu KEGA 013UMB-424 Stratégie vo výtvarnej edukácii 3 – rozvoj didaktických kompetencií študentov v študijných programoch PF UMB s orientáciou na pedagogickú prax (vedúci riešiteľ R. Pondelíková).

Mgr. Lenka Lipárová, PhD.

Centrum umenia a kultúry
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Pedagogická fakulta
Ružová 13, 974 11 Banská Bystrica
lenka.liparova@umb.sk

PaedDr. Renáta Pondelíková, PhD.

Centrum umenia a kultúry
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Pedagogická fakulta
Ružová 13, 974 11 Banská Bystrica
renata.pondelikova@umb.sk